

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. februar 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Ragnhild Noer
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Knut Erik Sæther
dommer Are Stenvik

HR-2024-431-A, (sak nr. 23-172293STR-HRET)
Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 17. oktober 2023

A (advokat Øystein Ola Storrvik)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Hulda Olsen Karlsdottir)

B (bistandsadvokat Christian Lundin)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Stenvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder utmåling av straff og oppreisning etter en kollisjon med betydelig personskada.
- (3) A, født 00.00.2000, ble 23. november 2022 satt under tiltale for overtredelse av straffeloven § 280 om uaktsom forvoldelse av betydelig kroppsskade (post I), vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3, som fastsetter grunnregler for trafikk (post II), og vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 5 og skiltforskriften § 8 om fartsoverskridelse (post III). Tiltalens post I ble under hovedforhandlingen for tingretten endret til prinsipalt å gjelde overtredelse av straffeloven § 274 annet ledd, jf. § 273, som rammer forsettlig forvoldelse av betydelig kroppsskade.
- (4) Grunnlaget for den subsidiære tiltalen for overtredelse av straffeloven § 280 lyder slik:
- «Lørdag 29. januar 2022 kl. 15.50 på E6 i Nøstvettunnelen nordgående løp i Ås kjørte han en Audi personbil med kjennemerke -- 00000 uten å være tilstrekkelig hensynsfull, aktpågivende og varsom, idet han i en hastighet på ca. 190 km/t kjørte inn i en Toyota personbil med kjennemerke -- 00000 bakfra, med den følge at sjåføren B fikk ribbensbrudd og en ryggmargsskade og ble lam fra brystet og ned.»
- (5) Fornærmede la for tingretten ned påstand om at tiltalte skulle dømmes til å betale oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5, fastsatt etter rettens skjønn.
- (6) Follo og Nordre Østfold tingrett avsa dom 19. mars 2023. Slutningens punkt 1 og 3 lyder slik:
- «1. A, f. 00.00.2000 dømmes for overtredelse av straffeloven § 280, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 3 og vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 5, jf. skiltforskriften § 8 skiltnummer 362 'fartsgrense', alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til fengsel i 60 – seksti – dager.
- ...
3. A, f. 00.00.2000 dømmes til å betale 175 000 – etthundreogsyttifemtusen – kroner til [B] B innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.»
- (7) Tingretten kom til at tiltalte ikke handlet forsettlig med hensyn til skadefølgen, og at han derfor bare kunne dømmes for uaktsomt å ha forårsaket betydelig kroppsskade. Dommen var enstemmig.
- (8) Påtalemyndigheten anket til lagmannsretten over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post I og straffutmålingen.
- (9) Fornærmede ba om ny behandling av oppreisningskravet.

- (10) Eidsivating lagmannsrett avsa 17. oktober 2023 dom med slik slutning:
- «1. A, f. 00.00.2000 dømmes for overtredelse av straffeloven § 280, samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Follo og Nordre Østfold tingretts dom 19. mars 2023, alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til en straff av fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder.
 2. A dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisningserstatning til B med 500 000 – femhundretusen – kroner.»
- (11) Lagmannsrettens dom ble avsagt under dissens. Den ene meddommeren mente at tiltalte skulle dømmes for forsettlig forvoldelse av betydelig kroppsskade. De øvrige dommerne kom, som tingretten, til at A ikke hadde handlet forsettlig med hensyn til skadefølgen, og at han derfor bare kunne dømmes for uaktsomt forhold. Fastsettelsen av oppreisningsbeløpet var enstemmig.
- (12) Tiltalte anket til Høyesterett over utmålingen av straff og oppreisning.
- (13) A gjør gjeldende at straffen og oppreisningsbeløpet må settes ned. Den straffen lagmannsretten har fastsatt, er langt strengere enn det nivået som er etablert i lagmannsrettspraksis, og har ikke støtte i avgjørelser fra Høyesterett. Hvis det skal skje en skjerping av straffenivået, må det skje skrittvis, og ikke i for store sprang. En riktig straff ligger i nærheten av det nivået tingretten kom til. Også ved fastsettelsen av oppreisningsbeløpet traff tingretten rett. Oppreisningen kan ikke fastsettes med utgangspunkt i nivået for overlagt drapsforsøk med påfølgende betydelig kroppsskade, slik fornærmede anfører.
- (14) *Påtalemyndigheten* gjør gjeldende at anken over straffutmålingen må forkastes. Den straffen som er fastsatt av lagmannsretten, er riktig. Det er ikke noe alminnelig straffenivå for slike overtredelser av straffeloven § 280 som vår sak gjelder, som må betegnes som «villmannskjøring» med særlig betydelig kroppsskade til følge. Det er bevisst hensynsløshet i en så sterk grad at det nesten ikke er mulig å se for seg en større grad av uaktsomhet. Straffen må fastsettes konkret i lys av de mange skjerpende omstendighetene i saken, og allmennpreventive hensyn må tillegges betydelig vekt.
- (15) B gjør gjeldende at oppreisningen skal utmåles etter rettens skjønn. Handlingens objektive grovhet, den utviste skyld og skadevirkningene for fornærmede tilsier et høyt oppreisningsbeløp. I lys av de beløpene Høyesterett tidligere har fastsatt i sammenlignbare saker, oppregulert i samsvar med utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, er lagmannsrettens resultat riktig.

Mitt syn på saken

De faktiske forholdene

- (16) A, den gangen 21 år gammel, kjørte ulykkesdagen en Audi RS 6 Avant, som er en svært rask bil med over 500 hestekrefter og en toppfart på 280 km/t. Han hadde hentet bilen hos en forhandler på Hamar samme dag.

- (17) Etter hjemkomst til Oslo bestemte han seg for å ta en lengre kjøretur om Drammen og Moss. På vei tilbake fra Moss mot Oslo kjørte han svært fort. I Nordbytunnelen, sør for Vinterbro, hvor fartsgrensen er 90 km/t, filmet han bilens speedometer mens det viste 220 km/t. Han tenkte å sende filmen til en venn.
- (18) I lagmannsretten forklarte tiltalte den høye farten med at «bilen er laget for å kjøre fort, den kommer raskt opp i høye hastigheter, har særlige gode bremses, og han ville prøve bilen».
- (19) Ulykken inntraff i Nøstvedttunnelen, som ligger nord for Vinterbro og er 3,7 kilometer lang. Et stykke inn i tunnelens nordgående løp utvides veibanen fra to til tre kjørefelt. Tiltalte kjørte forbi en rekke biler på høyre side, selv om han visste at det var forbudt. Kollisjonen skjedde idet fornærmedes bil, en Toyota RAV4, var i ferd med å skifte fra midtre til høyre felt. I bilen satt foruten fornærmede, B, også hans ektefelle, C. Sammenstøtet var voldsomt. Det ble fanget opp av Statens vegvesens overvåkningskameraer, og opptakene ble vist under ankeforhandlingen for Høyesterett. Lagmannsretten har gitt denne beskrivelsen av det som skjedde:

«Statens vegvesens ulykkes- og analysegruppe har beregnet at tiltaltes bil hadde en fart på 207 km/t rett i forkant av sammenstøtet. Toyotaen hadde en fart på 99 km/t. Gjennomsnittsfarten på de to bilene de siste 730 meterne er beregnet til henholdsvis 193 km/t og 102 km/t. Det var ingen tekniske feil på noen av bilene.

Påkjørselen var voldsom. Tiltaltes bil roterte rundt og landet på taket. Fornærmedes bil traff tunnelveggen, snurret rundt og ble stående med fronten mot kjøreretningen. Døra på sjåførsida var sperret mot tunnelveggen.»

- (20) Om Bs tilstand etter ulykken sier lagmannsretten dette:

«Fornærmede B, som er utdannet øyelege og hadde egen spesialistpraksis, oppfattet umiddelbart at han ikke kunne kjenne lårene og forsto at han hadde fått en alvorlig ryggskade. Han ba ektefelle[n] om å holde hodet hans, slik at han ikke skulle knekke sammen og bli kvalt.

B ble fraktet med luftambulans til Ullevål sjukehus. Det ble påvist flere skader, herunder brudd i ryggstøyle, brudd i flere ribbein, blødninger i lungeposser/lungehuler og luftlekkasje fra begge lunger. Han er nå lam fra brystet og ned og har også bortfall av følelsessans fra midt på brystet. Han er – og vil fortsatt være – avhengig av rullestol. B var innlagt på Ullevål sjukehus til han ble overført til Sunnaas sjukehus 19. februar 2022, men måtte herfra flere ganger på nytt innlegges på akuttsjukehus på grunn av komplikasjoner. Tykktarmen er fjernet, og han har fått utlagt tarm. Urinpose må tømmes hver fjerde time. Han har fått tinnitus og plages med smerter.»

- (21) Ifølge en erklæring utarbeidet av Thomas Glott, spesialist i fysikalsk medisin og rehabilitering, er B påført en komplett ryggmargsskade med fullstendig bortfall av muskelkraft og følelse fra brystet og ned. Han er helt avhengig av rullestol for å bevege seg, og er plaget av spasmer i form av stivhet og ufrivillige bevegelser. Kontroll av urinblære og tarmfunksjon er bortfalt. Smertene varierer mellom 2–3 og 8 på en «visuell analog skala» som går fra 1 til 10, der 10 representerer den verst tenkelige smerte. B er også plaget av sårhet i huden, øresus og økt tretthet. Han vurderes som 100 prosent ufør i sitt tidligere arbeid som øyelege. Den samlede skaderelaterte medisinske invaliditeten er

91 prosent etter samordning. Uten samordning er invaliditetsgraden 130 prosent. Tilstanden er varig.

- (22) B, som i dag er 63 år, har avgitt en skriftlig erklæring under saksforberedelsen for Høyesterett, hvor han beskriver sin opplevelse av ulykken og de følgene den har fått. Her forteller han om angst og sterke smerter etter ulykken, og om et krevende behandlingsforløp. Etter at han ble overført til rehabilitering på Sunnaas sykehus, måtte han tre ganger gjeninnlegges på Ullevål sykehus med alvorlige, potensielt fatale, komplikasjoner. Han er i dag pleietrengende og har store smerter og dårlig søvnkvalitet. Det tidligere aktive livet han levde, er ikke lenger mulig. Familiehytta og en veteranbil er blitt solgt, og han er helt avhengig av hjelp til personlig pleie og praktiske gjøremål.
- (23) A har ikke varige mén etter ulykken.

Straffutmålingen

- (24) A er altså dømt for uaktsom forvoldelse av betydelig kroppsskade og for to overtredelser av vegtrafikkloven ved samme anledning. Overtredelsen av straffeloven § 280 om betydelig kroppsskade står helt sentralt ved straffutmålingen. Strafferammen er her fengsel i 3 år. Fartsovertredelsen ville isolert sett gitt fengsel i omkring 45 dager. Det skal fastsettes en felles straff for de tre forholdene, jf. straffeloven § 79 første ledd bokstav a. Siden overtredelsen av § 280 står så sentralt, vil jeg behandle de øvrige lovbruddene som skjerpende omstendigheter.
- (25) Det er tre straffutmålingsmomenter som gjør vår sak særlig alvorlig, og som i kombinasjon skiller den fra de fleste andre trafikkovertrедelser med personskade: den betydelige risikoen for stor skade som kjøringen innebar, graden av uaktsomhet og skadefølgen for fornærmede.
- (26) Det var flere aspekter ved kjøringen som i kombinasjon gjorde den svært farlig. Ved så høy hastighet forsvinner nærmest de sikkerhetsmarginene som normalt setter en sjåfør i stand til å takle forstyrrelser og overraskende hendelser i trafikken. I tillegg til at farten var voldsom, mer enn det dobbelte av lovlig hastighet på strekningen, var det tett trafikk. Den høye farten ble opprettholdt over en lengre strekning, og det ble foretatt flere forbikjøringer i høyre felt i strid med trafikkreglene § 12 første ledd, noe som i seg selv øker risikoen for ulykker. Som nevnt filmet han også speedometeret under deler av kjøringen i tunnelen forut for der ulykken skjedde, noe som illustrerer den risikoen han tok. Lagmannsretten har brukt betegnelsen «villmannskjøring», som etter min mening er dekkende.
- (27) De aspektene som her gjorde kjøreatferden særlig farlig, er skjerpende forhold etter straffeloven § 77 bokstavene a, b og c.
- (28) I synet på skyldgraden var lagmannsretten delt. Mindretallet – en av meddommerne – mente at tiltalte holdt det for mulig at kjøringen ville føre til kollisjon med personskade, noe som ville gitt grunnlag for domfellelse for forsettlig forvoldelse av kroppsskade, jf. straffeloven § 274, jf. § 22 første ledd bokstav c. Flertallet – de øvrige dommerne – kom til at tiltalte bare hadde handlet uaktsomt, fordi skadefølgen var uforsettlig, jf. straffeloven § 23 og § 24. Denne bevisvurderingen ligger til grunn for fastsettelsen av straffen.

- (29) Skyldgraden *uaktsomhet* spenner over et vidt spekter av klanderverdige forhold. Lagmannsrettens flertall har beskrevet tiltaltes skyld på følgende måte:

«En enstemmig lagmannsrett har ... kommet til at tiltalte holdt det som mulig at hans villmannskjøring kunne lede til en trafikkulykke, også en betydelig ulykke med helt uvisst utfall. Bevisbedømmelsen her bygger på at enhver sjåfør – og dermed også tiltalte – er klar over hvilken risiko som er forbundet med forbikjøringen, på feil side, i en fart av rundt 200 km/t. Farten aleine utgjør en tilstrekkelig risiko på alminnelig veg, med medtrafikanter som holder en langt lavere fart. ...

Lagmannsretts flertall ... har ikke funnet bevismessig dekning for forsettlig kroppsskade. Det er ikke tvilsomt at tiltalte synes å ha gitt fullstendig blaffen i andre trafikanter på sin ville ferd gjennom de to tunnelene. Men det er ikke bevist utover enhver mulig tvil at han hadde bestemt seg for å ta en kollisjon, med eller uten betydelige personskader, med på kjøpet. Det må legges til grunn at han satset på at han skulle klare å gjennomføre kjøreturen uten skade på sin nye bil og seg sjøl. ...

Etter lagmannsrettens vurdering kan straffen i saken her ikke ta utgangspunkt i saker der tiltaltes skyld er knyttet til manglende oppmerksomhet i trafikken. Det er i vårt tilfelle tale om bevisst hensynsløshet i en så sterk grad at det nesten ikke er mulig å se for seg større grad av uaktsomhet.»

- (30) Bevisst uaktsomhet innebærer at lovbryteren er klar over at han tar en risiko, samtidig som han forstår at atferden kan føre til skade. Denne formen for uaktsomhet har et grensesnitt mot eventuelt forsett etter straffeloven § 22 første ledd bokstav c – *dolus eventualis* – noe som viser at det ikke nødvendigvis er stor avstand mellom de to skyldformene, jf. Rt-2006-480 avsnitt 25 og 34. Når A handlet som han gjorde, selv om han var klar over at det medførte en betydelig risiko for alvorlig skade, er det grunnlag for sterk bebreidelse. Det er ingen tvil om at han handlet grovt uaktsomt, jf. straffeloven § 23 annet ledd.
- (31) Også motivet for handlingen bidrar til den sterke bebreidelsen som kan rettes mot A. Han hadde ikke noen annen grunn til å utsette sine medtrafikanter for stor fare, enn å tilfredsstille sitt eget behov for fart og spenning, eventuelt også skryte av kjøringen til en venn. Overtredelsen er begått på en «særlig hensynsløs måte», noe som er skjerpene etter straffeloven § 77 bokstav d.
- (32) Jeg har allerede beskrevet den alvorlige skadefølgen for fornærmede, B, som i høy grad overstiger det som kreves for domfellelse for betydelig kroppsskade, jf. straffeloven § 11. Dette tilsier at straffverdigheten er klart høyere enn ved mer moderate – men likevel betydelige – personskader.
- (33) Det er ingen formildende omstendigheter av betydning. Lagmannsretten har lagt en viss vekt på tilståelsen, fordi den viser at tiltalte «forstår og erkjenner hva han har gjort, og hvilken ubotelig skade han har påført andre». Etter mitt syn kan en slik erkjennelse uten prosessøkonomisk betydning ikke begrunne en mildere straff i en sak som dette.
- (34) Spørsmålet blir så hva som er riktig straff for de lovbruddene A er dømt for.
- (35) Straffeloven 1902 ble endret i 1988. Det å skade noen «ved motorvogn» ble da tilføyd som et eget alternativ i bestemmelsene om uaktsom forvoldelse av betydelig kroppsskade og død, jf. § 238 og § 239. Lovgiver understreket at «uaktsomme trafikklovbrudd er minst like straffverdige som andre uaktsomhetshandlinger som fører til alvorlig skade eller død»,

jf. Ot.prp. nr. 66 (1987–1988) side 9. Ved lovendringen ble samfunnets syn på «alvoret i slike overtredelser ... klart framhevd». Etter å ha nevnt at noen høringsinstanser hadde reist tvil om effekten av de foreslåtte lovendringene, fortsetter departementet på samme sted i proposisjonen:

«*Departementet* vil til dette understreke at de lovendringene som foreslås i denne proposisjonen, bare utgjør ett av mange ledd i myndighetenes trafikksikkerhetsarbeid. Virkningen av slike endringer i straffeloven lar seg vanskelig måle isolert. De må ses som en forsterkning og støtte til det holdningsskapende arbeidet som drives på annen måte. Det er *departementets syn* at kampen mot trafikkulykkene er for viktig til at man kan la et virkemiddel som den foreslåtte markering i straffeloven stå uprøvd.

Forslaget er ment som et klart signal til påtalemyndighet og domstoler om å skjerpe reaksjonene i trafikksaker i forhold til dagens praksis. I det minste på dette punktet må forslaget forventes å få praktisk virkning.»

- (36) Etter lovendringen ble straffenivået skrittvis skjerpet.
- (37) I Rt-1991-1065 (393-91), hvor saksforholdet har likhetstrekk med vår sak, ble straffen satt til fengsel i 6 måneder. Domfelte hadde kjørt i over 100 km/t i en sentrumsgate i Horten. Etter kollisjon med en annen bil fortsatte kjøringen på fortauet, hvor to personer ble truffet. Den ene ble varig og alvorlig skadet. Dommen inneholder ikke nærmere opplysninger om skadens art og omfang.
- (38) Dommen i Rt-2009-1048 gjaldt også graverende atferd i trafikken. To ruspåvirkede personer hadde stjålet en bil og kjørt av veien slik at en passasjer omkom. Farten var over 150 km/t i en 60-sone. De to ble dømt til fengsel i henholdsvis 2 år og 1 måned og 2 år. Straffen ble imidlertid fastsatt under hensyn til at det ikke var klarlagt hvem av dem som kjørte. Førstvoterende uttaler i avsnitt 15 at straffen ved domfellelse som sjåfør ville ha ligget i overkant av 2 år og 6 måneders fengsel. Selv om man tar hensyn til at det her var snakk om dødsfølge, som skal straffes strengere enn betydelig kroppsskade, må dommen oppfattes som uttrykk for en skjerpelse sammenlignet med dommen fra 1991. Samtidig uttaler førstvoterende i avsnitt 16 at det ikke var rom for noen ytterligere skjerping av straffenivået i trafikksaker.
- (39) Utelatelsen av motorvognalternativet i bestemmelsene om uaktsom forvoldelse av betydelig kroppsskade og død i gjeldende straffelov § 280 og § 281 tok ikke sikte på realitetsendringer, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 195. Dommen fra 2009 er derfor fortsatt relevant.
- (40) Lagmannsretten og aktor har gitt uttrykk for at det av hensyn til allmennprevensjonen er behov for en skjerpelse av det straffenivået som har vært lagt til grunn i senere års rettspraksis. Jeg er enig i at allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldende med styrke på dette området. Det følger av forarbeidene til lovendringen i 1988, som jeg allerede har omtalt. Allmennpreventive hensyn veier særlig tungt ved så hensynsløs og farefull kjøring som i saken her. Jeg kan imidlertid ikke se at det er holdepunkter for at straffenivået må skjerpes sammenlignet med det som ble lagt til grunn i dommen fra 2009. Det er ikke belyst for Høyesterett om graverende trafikklovbrudd med karakter av villmannskjøring utgjør et større samfunnsproblem i dag enn det gjorde den gangen.

- (41) Aktor har også pekt på at straffenivået for drap og grove voldslovbrudd ble skjerpet i 2010, men hun har samtidig gitt uttrykk for at lovgiversignalene den gang ikke omfatter overtredelser av straffeloven § 280 eller § 281 i trafikken. Det er jeg enig i.
- (42) Mot denne bakgrunn er jeg kommet til at riktig straff i vår sak er fengsel i 1 år og 8 måneder. En slik straff står i et rimelig forhold til reaksjonen i dommen fra 2009, hvor det altså ble lagt til grunn at korrekt straff for grovt uaktsom og graverende kjøring med dødsfølge var «i overkant av to år og seks måneders fengsel». Selv om kroppsskaden som har rammet B, er meget betydelig, må straffen settes lavere enn om ulykken hadde vært dødelig. Samtidig kommer man ikke utenom at de mest alvorlige kroppsskadene fratar fornærmede helt grunnleggende sider ved det å leve, i bytte mot smerte, savn og belastende avhengighet av nærstående. Jeg peker også på at det ved alvorlige trafikkulykker gjerne er tilfeldigheter som avgjør om utfallet blir det ene eller det andre. Straffverdigheten er dermed ikke helt forskjellig, selv om det ligger i lovens strafferammer at dødsfølge straffes strengere enn betydelig kroppsskade. Det må dessuten tas hensyn til at strafferammen på 3 års fengsel etter straffeloven § 280 også skal kunne romme enda mer graverende forhold enn dem A har gjort seg skyldig i. Jeg er ikke enig med lagmannsretten i at det «nesten ikke er mulig å se for seg større grad av uaktsomhet».
- (43) Jeg bemerker at det straffenivået jeg her har funnet riktig, ikke står i misforhold til HR-2018-389-A, hvor straffen for uaktsomt drap i trafikken ble satt til fengsel i 8 måneder. I den saken var det ikke snakk om bevisst hasardiøs kjøring, som i vår sak, men om alvorlig mangel på forsiktighet. Sjåføren av en lastebil hadde rygget på en gang- og sykkelvei i nærheten av en barneskole et kvarter før skolestart uten å kontrollere området bak bilen. Et 11 år gammelt barn på vei til skolen ble overkjørt og drept. Selv om sjåføren ble ansett for å ha handlet grovt uaktsomt, var straffverdigheten markert lavere enn i vår sak. Det er stor forskjell på uoppmerksomhet i trafikken og det å kjøre hensynsløst i voldsom fart over lengre tid.

Oppreisning

- (44) Etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd kan den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt personskade, «pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art». Det er på det rene, og ikke bestridt, at vilkårene for å tilkjenne B oppreisning er oppfylt. Spørsmålet er hvilket beløp han skal tilkjennes.
- (45) Det følger av fast rettspraksis at oppreisningen skal gjenspeile handlingens objektive grovhet, den skylden skadevolderen har utvist, og skadens omfang og virkninger for skadelidte, jf. for eksempel Rt-2011-769 avsnitt 28 og HR-2021-1332-A avsnitt 17. Tyngdepunktet i begrunnelsen for å tilkjenne oppreisning er gradvis blitt flyttet over fra gjengjeldelse og prevensjon til skadelidtes behov for kompensasjon, jf. Rt-2006-61 avsnitt 17 og HR-2020-1345-A avsnitt 28 med videre henvisninger. Dette har ført til en viss generell økning i oppreisningsnivåene, jf. blant annet Rt-2012-1773 avsnitt 23 og 31.
- (46) I motsetning til en del andre lovbrudd hvor oppreisningen er normert i form av faste nivåer som bare fravikes i særlige tilfeller, har slik normering ikke vært ansett mulig ved

forvoldelse av uaktsom betydelig kroppsskade. Til det varierer skadene, og dermed behovet for kompensasjon, for mye, jf. Rt-2012-1773 avsnitt 24.

- (47) Ved fastsettelsen av oppreisningsbeløpet i vår sak tar jeg utgangspunkt i Rt-2012-1773. Gjerningspersonen hadde der uprovosert og med drapshensikt skutt mot personer som oppholdt seg på offentlig sted. Handlingen ble ansett «å bære preg av henrettelser». Formålet var å ta et oppgjør med rusmiljøet i Badeparken i Sandefjord sentrum. De to fornærmede som saken gjaldt, ble livstruende skadd. Begge måtte gjennomgå langvarige sykehusopphold. De ble påført lammelser, var avhengige av rullestol og pleietrengende. Den ene mistet også synet på det ene øyet og fikk problemer med å snakke. Begge ble påført smerter og psykiske plager. Oppreisningen til de fornærmede ble satt til henholdsvis 400 000 kroner og 500 000 kroner. Oppjustert i samsvar med utviklingen i folketrygdens grunnbeløp tilsvarer dette vel 570 000 kroner og 715 000 kroner i dag.
- (48) Straffen for tiltalte i Rt-2012-1773 – fengsel i 15 år – er betydelig strengere enn i vår sak. Dette er ikke til hinder for at dommen anses veiledende for oppreisningsnivået, men ved den konkrete utmålingen må det tas hensyn til at vår sak gjelder en mindre grov handling. Jeg bemerker i denne sammenheng at uttalelsen i HR-2024-219-A avsnitt 80 om at det er «et visst sammenfall mellom de hensyn som ligger bak henholdsvis oppreisning og straff, noe som kan tilsi at oppreisningsnivået følger straffenivået», tar sikte på fastleggingen av normerte oppreisningsbeløp. I en slik sammenheng er det lite rom for å ta hensyn til den individuelle skaden. For tilfeller som ikke er normert sies det i avsnitt 89 i den samme dommen, at oppreisningen må fastsettes «etter en konkret vurdering hvor konsekvensene for den fornærmede står sentralt». Jeg legger dette til grunn.
- (49) I HR-2024-219-A fikk fornærmede 375 000 kroner i oppreisning etter å ha blitt påført to stikksår i øvre del av ryggen. Det var tilfeldigheter som gjorde at skadene ikke var livstruende. Etter hendelsen led hun av posttraumatisk stresslidelse og var ikke kommet tilbake i arbeid. Skaden hadde store konsekvenser for hennes daglige funksjon, og hun ville sannsynligvis være helt eller delvis arbeidsufør i overskuelig fremtid. Førstvoterende sier i avsnitt 92 at det på bakgrunn av konsekvensene for fornærmede måtte utmåles en «høy oppreisning». Men skaden var ikke like alvorlig som i dommen fra 2012, og beløpet ble derfor lavere.
- (50) Den skadevoldende handlingen i vår sak er altså mindre grov enn i Rt-2012-1773 og HR-2024-219-A, og skyldgraden er lavere. Samtidig må det ved fastsettelsen av oppreisningen legges betydelig vekt på de livsødeleggende og uopprettelige skadene som A har påført B ved sin grovt uaktsomme og graverende kjøring. Den individuelle skaden for B ligger klart nærmere Rt-2012-1773 enn HR-2024-219-A. Jeg er kommet til at oppreisningen i vår sak passende kan settes til 450 000 kroner.

Konklusjon

(51) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 8 – åtte – måneder.
2. A dømmes til å betale oppreisning til B med 450 000 – firehundreogfemtitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.

(52) Dommer **Noer**:

Dissens

- (53) Jeg er enig med førstvoterende i straffen på fengsel i 1 år og 8 måneder, men mener oppreisningen bør settes til 250 000 kroner.
- (54) På samme måte som førstvoterende tar jeg utgangspunkt i at oppreisningen skal utmåles ut fra handlingens objektive grovhet, skadevolders skyld og virkningene for skadelidte. Når jeg likevel legger meg på et lavere oppreisningsnivå, skyldes det at jeg mener oppreisningen i større grad må samsvare med straffen i saken, og at det ikke er lovgiversignaler om at erstatningen skal opp på et høyere nivå enn tidligere.
- (55) Rettspraksis viser at utmålingen av oppreisning for ikke-økonomisk tap tar utgangspunkt i handlingens grovhet. Om bakgrunnen for dette viser jeg til HR-2021-1332-A avsnitt 18.
- (56) Dette har gitt seg flere utslag. For noen typer lovbrudd er det fastsatt *normerte oppreisningsbeløp*. Beløpet skal ikke fravikes uten særlig grunn, jf. HR-2024-219-A avsnitt 85 og HR-2023-1035-A avsnitt 39. Det avgjørende for oppreisningens størrelse er altså alvorligheten av den typen straffbare handlinger som saken gjelder. Begrunnelsen for normeringen går fram av blant annet Rt-2011-743 avsnitt 16.
- (57) For det andre har oppreisningen blitt justert i samsvar med *endringer i straffnivået*. Høyesterett viste senest i HR-2024-219-A til at den strafferettslige utviklingen må avspeile seg i oppreisningsnivået, jf. avsnitt 78–80. Det samme ble lagt til grunn i Rt-2011-743 avsnitt 18 og i Rt-2012-201 avsnitt 18.
- (58) Erstatningen må også ta hensyn til fornærmedes skader, jf. Rt-2012-1773 avsnitt 23. Dette kommer inn med særlig tyngde der skadene er klart mer alvorlige enn normaltillfellene.
- (59) Det er hjemmel for å legge en viss vekt på domfeltes økonomi ved utmålingen etter skadeserstatningsloven § 3-5 eller ved en eventuell lemping av ansvaret etter § 5-2. I praksis utmåles imidlertid erstatningen i stor grad uavhengig av domfeltes økonomi.

- (60) De momentene jeg har gått gjennom her – alvorligheten av handlingen, domfeltes skyld og fornærmedes skader – gir seg utslag i straffen. Straff og oppreisning må dermed normalt stå i et rimelig forhold til hverandre. Det må gjelde uavhengig av om man er på et område med normerte oppreisningsbeløp eller ikke, og er ikke til hinder for at det må foretas en konkret vurdering der oppreisningen ikke er standardisert.
- (61) Vår sak gjelder oppreisningen til B. Han må leve med uførhet og store smerter resten av livet på grunn av A' meningsløse villmannskjøring. Domfellelsen gjelder grovt uaktsom betydelig kroppsskade, som har en strafferamme på fengsel i 3 år, og hvor straffen altså settes til fengsel i 1 år og 8 måneder.
- (62) Ved utmålingen må det da tas utgangspunkt i alvorligheten av handlingen – den grovt uaktsomme kroppsskaden – og den fastsatte straffen. Det er ikke direkte sammenlignbar praksis fra Høyesterett, og spørsmålet er hva som er gitt i oppreisning for liknende lovbrudd. Flere saker kunne trekkes fram, men jeg nøyer meg med å vise til noen:
- (63) Rt-2012-1773, som førstvoterende tar utgangspunkt i, gjaldt forsøk på overlagt drap på flere personer. Straffen var fengsel i 15 år. Oppreisningen til den som fikk størst skader ble om lag 715 000 kroner, oppjustert ut fra dagens grunnbeløp.
- (64) HR-2024-219-A gjaldt forsettlig drapsforsøk. Utgangspunktet for straffen var 9 års fengsel, jf. avsnitt 24. Som nevnt av førstvoterende, ble oppreisningen til den skadelidte 375 000 kroner, jf. avsnitt 93.
- (65) Også de normerte erstatningene gir en viss veiledning. Ved *forsettlig voldtekt* til samleie av voksen person er normalerstatningen 2 G, tilsvarende 237 240 kroner i dag, jf. HR-2022-980-A avsnitt 52. Normalstraffen er her fengsel i 4 år. Oppreisning til ofre for *grovt uaktsom voldtekt* til samleie er 60 prosent av erstatningen for forsettlig voldtekt – tilsvarende 142 000 kroner med dagens G-beløp, jf. HR-2024-219-A avsnitt 75. Straffen for slik voldtekt ligger i utgangspunktet på fengsel i 1 år og 6 måneder, jf. HR-2018-568-A avsnitt 27 og HR-2023-1639-A avsnitt 93.
- (66) Ved *forsettlig drap* er normert erstatning til de etterlatte 3 G, tilsvarende 355 860 kroner, jf. HR-2024-219-A avsnitt 83. I den saken ble oppreisningen 425 000 kroner til hver av de etterlatte. Straffen for drapet var anslått til fengsel i 18 år, jf. avsnitt 21 og 87. Ved *grovt uaktsomt drap* gis oppreisning med i underkant av 1,5 G, tilsvarende i dag 177 930 kroner, jf. HR-2023-1035-A avsnitt 41.
- (67) Alvorligheten av vår sak gjør at det er rimelig å se hen til oppreisningen som gis til ofre for grovt uaktsom voldtekt til samleie. Straffenivået er sammenlignbart med saken her, og begge straffebud gjelder grovt uaktsomme handlinger. I vår sak har straffen blitt såpass høy nettopp på grunn av fornærmedes store skader. Likevel må det etter mitt syn gjøres et betydelig påslag på grunn av dette. Samlet mener jeg oppreisningen bør settes til 250 000 kroner.
- (68) Jeg kan ikke se at det er grunn til å løfte nivået på oppreisningen ut over det som etter min mening følger av rettspraksis. Det er lett å ha sympati med ofre for voldslovbrudd og mene at de fortjener erstatning – ut over den hjelp som det offentlige gir gjennom velferdssystemet og den dekning som gis gjennom forsikringsutbetalinger. Ikke minst gjelder det i saker som dette, hvor konsekvensene for skadelidte er så dramatiske. Dette må

imidlertid avveies mot de samfunnsmessige konsekvensene av å idømme store erstatningskrav.

- (69) Mange straffedømte er i praksis ute av stand til å betale oppreisningen. Erstatningen utbetales da av Kontoret for voldsoffererstatning, som så krever beløpet tilbake fra den domfelte. Grunnen til at straffedømte ofte har problemer med å gjøre opp for seg, er sammensatt. Ofte har de psykiske lidelser og rusproblemer. Mange er unge og har hverken inntekt, formue eller bolig når de løslates. I Riksrevisjonens rapport 3:4 (2022–2023) på side 6–7 beskrives situasjonen slik, under henvisning til en undersøkelse fra Statistisk sentralbyrå fra 2014:

«Når det gjelder de innsattes levekår ved tidspunktet for løslatelse, viste undersøkelsen at 44 prosent manglet bolig, 58 prosent ikke var i jobb, og at 40 prosent opplevde at de ikke hadde nok penger for å klare seg.»

- (70) Lovgiver har etter det jeg er kjent med, ikke gitt uttrykk for at erstatningsnivåene bør høynes. Nylig ble det bestemt at straffedømte kan få ettergitt forsinkelsesrente som har påløpt under soning. Begrunnelsen var blant annet uttalelser fra flertallet i Stortingets justiskomite om «de utfordringer store voldsofferkrav gir for enkeltpersoner idet de avslutter soningen», jf. høringsbrev av 19. september 2023 med forslag til forskrift til voldserstatningsloven side 12.
- (71) På denne bakgrunn bør det vises moderasjon ved utmålingen. Det er et grunnleggende hensyn i norsk strafferett at den domfelte skal kunne rehabilitere seg. Å starte livet etter soning med høy gjeld, som øker i takt med forsinkelsesrenten på 12,5 prosent, kan gjøre rehabilitering nærmest umulig og i verste fall føre til fortsatt kriminalitet.
- (72) Dommer **Sæther**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Stenvik.
- (73) Dommer **Bergsjø**: Likeså.
- (74) Dommer **Matheson**: Likeså.
- (75) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningens punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år og 8 – åtte – måneder.
2. A dømmes til å betale oppreisning til B med 450 000 – firehundreogfemtitusen – kroner. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.